

# HET CLAUSTRUM

© Ruud Offermans (2023).  
Alle rechten voorbehouden.

Voorkant: het clastrum.

Met dank aan: Guus Janssen, Jacques Offermans, Dolf  
Simonis & Math Vleeshouwers.



## Inleiding

In de schriftelijke overlevering is Sittard een laatkomer. De nabije omgeving kent nogal wat plaatsen die op veel oudere vermeldingen kunnen bogen. Tudderem komt al voor in het *Itinerarium Antonini* uit circa 270. Susteren verschijnt in 714, Aldeneik en Gangelt rond 830, Echt in 950, Elsloo in 1002 en Buchten in 1031. Sittard daarentegen duikt pas op rond het midden van de twaalfde eeuw. *Bruchsitert*, *Balsitert* en *Hagensitert* in 1144 en *Siter* in 1157. Uitzonderlijk laat is dit eerste verschijnen evenwel niet te noemen. Plaatsen als Roermond (ca. 1150), Geleen (1175), Maaseik (1139) en Urmond (1153) worden eveneens pas in diezelfde periode voor het eerst vermeld.

*A.M.P.P. Janssen & P.B.N. van Luyn / Sittard, uit bronnen geput. Eerste band. Stichting Historie Sittard (1993)*

Aan de noordwest en de noordzijde van de stad lagen de groentetuinen van de burgerij. In de richting Tüddern sloot daarbij aan, buiten de Broekpoort, het gemeenschappelijke weidegebied, genoemd Stadt-Broeck en de 'Zwienswey'. De oostzijde werd afgesloten door de beboste Kollenberg. Aan de zuidzijde lag het moerassig gebied van de Geleen en in het westen strekte zich eindeloos de Graetheide uit, die in het jaar 1642 nog reikte tot aan de rand van de stad, tot de 'Voorstadt'.

Van west naar oost werd de stadskern doorsneden door één hoofdstraat, lopende vanaf de Limbrichterpoort naar de Putpoort. In deze straat lagen de werkplaatsen en woonden de neringdoenden. Het merendeel der woningen waren boerderijen, waarin tevens een zakenpand was ondergebracht, een uitspanning, een brouwerij of een winkel.

De stad had hoegenaamd geen noord-zuid verbinding. De thans bestaande Rijksweg, waarlangs de communicatie wordt onderhouden met Maastricht en Roermond, is pas in 1844 tot stand gekomen. De enige verkeersader, die dwars door Sittard voerde, liep vanaf Berg-Urmond over Einighausen, naar Gangelt en verder naar het land van Gulik en naar de Rijn. Deze handelsroute, die dwars door de Graetheide nog terug te vinden is als een eenvoudige landweg werd in de volksmond 'Maasbaane' genoemd.

*J. Offermans & A.H. Simonis / Het Kritzraedthuis.  
Gemeentebestuur van Sittard (1964)*



*Het claustrium.*



*Kritzraedthuis voor de restauratie.*

In het huis namen in 1636 de jezuieten hun intrek, onder leiding van Jacob Kritzraedt van Gangelt die kort na 1649 als eerste de geschiedenis van deze regio heeft geschreven. Naar hem is dit huis genoemd, dat in 1677 de grote stadsbrand doorstond.



*Panorama van de Markt.*

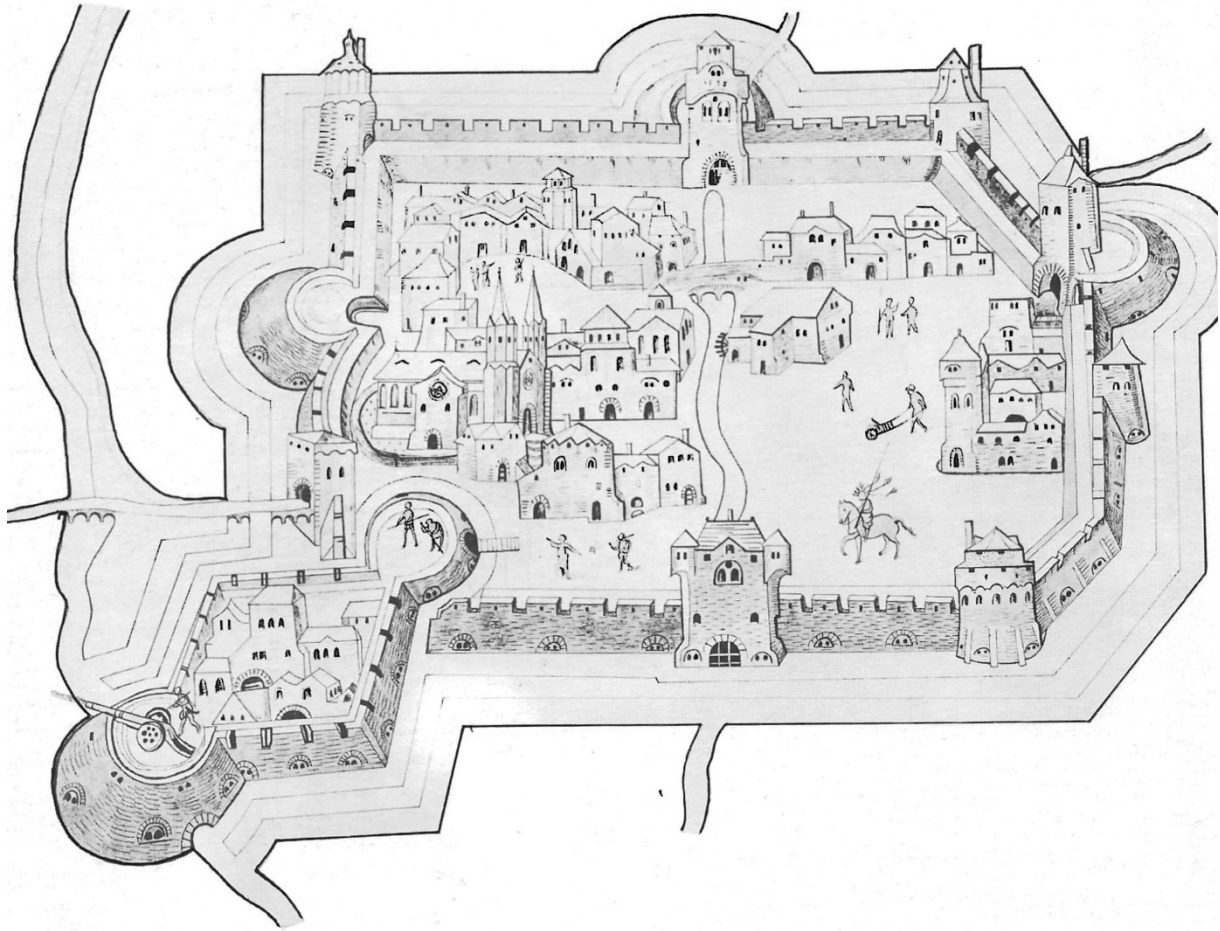
Her en der waren met Portland cement gestucte raamomlijstingen te zien van 19e eeuwse panden, zoals restaurant 'De Buren', eetcafé 'Den Gulden Haen' en restaurant 'Luna', het favoriete restaurant van de vrijmetselaars.

Aan de schaduwzijde van de Markt lagen veel 20ste eeuwse panden, met uitzondering van het pand 'Daphne' waar een Grieks restaurant in gevestigd was. Het viel uit de toon door zijn raamhekjes en balustrade. De schaduwzijde werd ingevuld door het Australische restaurant 'Down Under' en het café 'Ich & Dich'. Helemaal in de hoek, geheel in de schaduw, lag 'de Kleine Sociëteit'. Gevestigd in een begin 20ste eeuws

huis, grenzend aan lunchroom 'Schrage' (1899). Hier was het intieme van de Markt te vinden; in de panden 'Im Heiligen Geist' (1710), 'de Ring' (1665) en 'de Gats' (1535). 'De Kroon' en 'Hotel Limbourg', wat majestueus over de Markt heen keek, completeerden het geheel. Ze lagen dan ook weer in de zonzijde van de Markt, geheel in lijn met hun Franse uitstraling. Waar ook de Sint Michielskerk zich tegoed deed aan de kostbare warmte. Zuid-Nederlandse barok, 1659-1668. Kortom, overal had zich horeca gevestigd op de Markt. Je kon eten van Italiaans tot Grieks, tot Frans tot Chinees-Indisch en zelfs Australisch en Thais.

Verder vinden we de gevelstenen: 'Der Wildemann', 'Die drei Poppelweiden', 'Der Ring', 'Im weissen Pferdt', 'Der Gulden Haen', 'Der Iseren Mann', 'Der Guldene Kopf', 'Das Einhorn' en 'Im H. Geist'. Elk met hun eigen verhaal.





*Oudste plattegrond van Sittard, de Düsselderferkaart (1538).*

Rond het jaar 1000 was er nog weinig economie te bespeuren: Sittard was een dorpje met enkele huizen en vermoedelijk een kerkje. De mensen leefden van landbouw en er zal op kleine schaal ruilhandel hebben plaatsgevonden. In 1299 is de situatie al sterk veranderd. In 1243 zijn stadsrechten verleend en wordt er al een wekelijkse markt gehouden waardoor Sittard een centrumfunctie voor de regio kreeg. Het belang van het stadje wordt duidelijk als in het jaar 1299 het kapittel wordt gesticht. Het kapittel had natuurlijk inkomsten zodat er een tiendschuur nodig was. Voor het kapittel

werd een financiële basis gecreëerd door het inlijven van de inkomsten van de kerken van Munstergeleen, Süsterseel, Merkelbeek, Guttecoven, Broeksittard, Wehr en Sittard zelf. In de kerk bevonden zich acht altaren (afgezien van het hoofaltaar en het parochiealtaar), bediend door aan het kapittel verbonden rectoren, die in de aan het kapittel ondergeschikte parochies de zielzorg uitoefenden. Ze waren gewijd aan: O.L. Vrouw, Johannes de Doper, Johannes de Evangelist, Nicolaas & Catharina, Maria Magdalena, Cornelius & Cyprianus, Remigius & Georgius en Eligius. Al in de 14e eeuw is er sprake van de Oude Markt naast de (huidige) Markt. In de 16e eeuw moest de Sittardse donderdagmarkt een stapelmarkt worden voor de Gulikse ambten Born en Millen. Dit betekende dat alle goederen op de Sittardse markt moesten worden aangeboden. In 1677 leidt ook het kapittel ernstige schade door de Franse verwoestingen. Dit is echter nog niets vergeleken met wat het kapittel te wachten staat in 1802: opheffing! Na die opheffing verandert het karakter van het gebied richting onderwijs. De tiendschuur wordt opslagplaats en smederij en uiteindelijk verrijzen er appartementen.